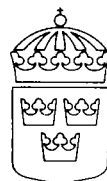

Utbildningsutskottets yttrande

1988/89:UbU1y

Kyrkomusikerutbildning m.m.

1988/89
UbU1y

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har den 7 april 1988 beslutat att hos utbildningsutskottet hemställa om yttrande över proposition 1987/88:144 om musiken i svenska kyrkan samt motioner som väckts med anledning av propositionen.

Under allmänna motionstiden i år väcktes två motioner, nämligen 1987/88:Ub327 och 1987/88:Ub599, vilka remitterades till utbildningsutskottet. Båda motionerna berör kyrkomusikerutbildning, varför utbildningsutskottet har beslutat att överlämna de två motionerna till kulturutskottet för fortsatt beredning (protokoll 1988/89:3, 3 § från sammanträde 1988-10-18).

Utbildningsutskottet vill med anledning av proposition 1987/88:144, motionerna samt de remissvar som inkommit i ärendet från universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ) och Musikaliska akademien anföra följande beträffande de frågor som rör utbildningsutskottets verksamhetsområde.

Utbildning av kyrkomusiker

Föredragande statsrådet behandlar utbildningen av kyrkomusiker i avsnittet 2.11 av propositionen.

Kantorsutbildning

För den lägre kyrkomusikerutbildningen – kantorsutbildningen – skisseras två utbildningsvägar i framtiden. Dels skall sammanhållen utbildning ges vid Sköndalsinstitutet och inom folkhögskolans ram, dels skall möjligheterna att utforma tillvalsmöjligheter för kantorsbehörighet på musiklärlarlinjen utredas. Nuvarande examinationsförfarande under överinseende av Musikaliska akademien skall behållas tills vidare. De olika sommarkurser i akademiens regi som i kombination med privata studier lett till kantorsbehörighet föreslås däremot upphöra.

Kantorsutbildningens framtida utformning berörs i åtta av de aktuella motionsyrkandena.

I motionen 1987/88:Kr27 (fp) yrkande 3 delvis lämnas stöd för regeringens bedömning att *en översyn av utbildningen och examinationen av kantorer* behöver göras, vilket enligt motionärerna bör ges regeringen till känna. Enligt motion 1987/88:Kr25 (m) yrkande 4 delvis måste regeringens förslag

preciseras så att det klart framgår att det kommer att bli *en* examen i framtiden, inte två som nu är fallet. Vidare bör allmän behörighet enligt högskoleförordningen krävas för antagning till kantorsutbildningen samt en gemensam kursplan utarbetas med svenska kyrkans utbildningsnämnd som samordnare.

Utskottet är väl medvetet om den principiella motsättning som råder mellan å ena sidan motiverade önskemål om styrning och reglering av kantorsutbildningens innehåll, examinationsformer, lokalisering och dimensionering och å andra sidan utbildningsanordnarnas – i första hand folkhögskolornas – frihet att självständigt utforma verksamheten. Utskottet anser sig dock ha goda skäl att tro att svårigheterna inte kommer att bli så stora i verkligheten. Enligt vad utskottet erfarit har redan ett samordningsarbete av den karaktär som efterlyses i propositionen (s. 44) inletts mellan bl.a. företrädare för utbildningsanordnarna och svenska kyrkan. Därvid har diskuterats utarbetande av gemensam kursplan enligt samma arbetsmodell som den folkhögskoleförlagda fritidsledarutbildningen, ett bibehållande av examinationen – eventuellt med annan huvudman –, allmän behörighet som krav för tillträde och lokaliseringsfrågor, allt i syfte att värna om utbildningens kvalitet. De synpunkter som framförs i motion 1987/88:Kr25 yrkande 4 tycks därmed i betydande utsträckning delas av samtliga berörda. Utskottet anser därför att det inte behövs något uttalande av de slag motionärerna begärt, varför motionerna 1987/88:Kr25 yrkande 4 delvis och 1987/88:Kr27 yrkande 3 delvis bör avslås. Frågan om benämning av examina behandlar utskottet senare i samband med behörighetsvillkoren för kantorstjänst.

I yrkande 4 i motion 1987/88:Kr27 hemställs att frågan om en *ettårig kyrkomusikerutbildning för den som redan har en annan pedagogisk utbildning* bör aktualiseras inom översynen av utbildning/examination av kantorer inom folkhögskolans ram.

Utskottet har inget att invända mot att berörda folkhögskolor prövar möjligheterna att förkorta den sammanhållna kantorsutbildningen för de studerande som redan har pedagogisk utbildning. Utskottet vill dock peka på att skälen för att avskaffa sommarkursverksamheten är att höja den kyrkomusikaliska kompetensen samtidigt som de musikpedagogiska inslagen integreras i utbildningen. Det avgörande för en bedömning av i vilken grad kyrkomusikerutbildningen kan avkortas blir därför i vilken utsträckning olika typer av lärarutbildningar ger relevant pedagogisk kompetens. Enligt utskottets bedömning torde behovet av förkortade studier inte vara så omfattande att ett särskilt uttalande från riksdagen är motiverat. Riksdagen bör således avslå motion 1987/88:Kr27 yrkande 4. Utskottet vill samtidigt peka på möjligheten för dem som har tillräcklig musikpedagogisk kompetens att komplettera med den tillvalskurs i kyrkomusik som enligt propositionen skall utarbetas inom musiklärarlinjen.

När det gäller *dimensionering och lokalisering* av den sammanhållna kantorsutbildningen läggs inga konkreta förslag i propositionen. De beräkningar som gjordes av utredningen Musiken i svenska kyrkan (SOU 1985:55) om ett framtida årligt behov av 85 – 95 examinerade anses vara behäftade med stor osäkerhet. Föredragande statsrådet konstaterar att det i dag råder

brist på kyrkomusiker, men att någon säker bild av det framtida behovet inte kan erhållas förrän den nya kyrkomusikerorganisationen i pastoraten fått sin form. Vidare konstateras att kantorsutbildning bedrivits i Vadstena sedan åtskilliga år, att resurser för musikundervisning finns vid ytterligare ett antal folkhögskolor samt att utökning skulle vara möjlig vid Sköndalsinstitutet. Statsrådet framhåller dock att det inte är eller bör vara möjligt för staten att föreskriva vilka folkhögskolor som skall bedriva kantorsutbildning. I princip kan utbildningen anordnas på alla de folkhögskolor där ekonomiska resurser finns och kompetenta lärarkrafter kan rekryteras.

Enligt motion 1987/88:Kr25 yrkande 4 delvis bör riksdagen ge regeringen till känna att kantorsutbildningen av kvalitetsskäl måste begränsas till de institutioner som föreslogs av utredningen, dvs. Sköndalsinstitutet och de fyra folkhögskolorna i Oskarshamn, Ransäter, Mellansel och Hjo. De två motionerna 1987/88:Ub327 (c) och 1987/88:Ub599 (fp) från den allmänna motionstiden utgår från utredningens förslag när det gäller kantorsutbildningens lokalisering och organisation. I den förstnämnda motionen föreslås att Vadstena folkhögskola bör få examinationsrätt vad gäller kantorsutbildning, medan hemställan i den sistnämnda motionen gäller att den av utredningen föreslagna kyrkomusikerutbildningen snarast skall inrättas bl.a. vid högskolan i Luleå, dvs. i Piteå. I motion 1987/88:Kr29 (s) pekas på de resurser som finns vid Framnäs folkhögskola och den stora betydelse för rekryteringen till såväl kyrkomusikertjänster som till den högre kyrkomusikerutbildningen i Norrland en lokalisering av kantorsutbildningen till Framnäs folkhögskola skulle ha. Det senare har också vitsordats i UHÄ:s remissvar. SÖ påpekar i sitt remissvar att man saknar resurser för att analysera behovet av kantorer och möjlighet att fastställa optimal volym för utbildningen. Det påpekas också att det inte är möjligt för SÖ att föreskriva viss dimensionering av utbildningen inom folkhögskolorna. Då utbildningen är särskilt kompetenskrävande anser Musikaliska akademien i sitt remissvar att det måste finnas någon form av styrning när det gäller vilka skolor som skall få erbjuda kantorsutbildning.

Utskottet delar statsrådets bedömning att det framtida behovet av kantorer är svårt att överblicka innan den nya organisationen trätt i kraft. Utskottet vill dock peka på att det bortfall av examinerade kyrkokantorer som blir ett resultat av sommarkursernas avskaffande (ca 40 per år enligt SOU 1988:55) rimligtvis bör kompenseras genom en utökning av den sammanhållna utbildningen. Därvid bör de resurser som sommarkurserna för närvarande erhåller i bidrag från kyrkofonden i första hand komma i fråga. Enligt utskottets bedömning torde dock resursbehovet för varje studerande vara större i den sammanhållna utbildningen, varför ytterligare resurstillskott erfordras även vid oförändrad volym. Mot bakgrund av de ovan förda resonemangen om folkhögskolans frihet anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att uttala sig om var en eventuell utökning av den sammanhållna kyrkomusikerutbildningen skall ske. Denna fråga bör prövas av bidragsbeviljande instans mot bakgrund av i första hand den kompetens som kan erbjudas. Motionerna 1987/88:Ub327, 1987/88:Ub599, 1987/88:Kr25 yrkande 4 delvis och 1987/88:Kr29 bör därför avslås av riksdagen.

I propositionen preciseras inte närmare *det framtida statliga stödet* till kantorsutbildningarna. Föredragande statsrådet pekar på att bidragen ur kyrkofonden till utbildning av kyrkomusiker budgetåret 1987/88 uppgick till sammanlagt 1 392 500 kr. och att de bidrag som i en framtid inte behövs för t.ex. sommarkurser eller nuvarande examinationsförfarande kan omdisponeras (s. 46).

Två motionsyrkanden rör frågor om det statliga stödet till kantorsutbildningen. I motion 1987/88:Kr25 (m) yrkande 5 efterlyses en större precisering av bidraget ur kyrkofonden så att utbildningsanordnare skall veta vilka summor man kan räkna med. Vidare påpekas att de statsbidrag som utgår till driftkostnader vid folkhögskolorna inte alls räcker för att täcka kostnaderna för undervisning och instrument. I motion 1987/88:Kr28 (m) yrkande 3 sågs att översynen av den kyrkomusikaliska utbildningen bör utgå från förutsättningen att olika utbildningsanstalter bör behandlas på likvärdigt sätt vad gäller statligt stöd och att stödet till Sköndalsinstitutet bör beaktas särskilt.

SÖ delar synpunkten i motion 1987/88:Kr25 att en precisering av det statliga stödets omfattning vore önskvärd för folkhögskolorna. SÖ påpekar vidare att det inom nuvarande ramar inte är möjligt att öka resurstilldelningen till någon folkhögskola vare sig av kvalitetsskäl eller för att öka dimensioneringen. Den ram för särskilda musikresurser som fördelas av SÖ och som skall motsvara ett tilläggsbidrag om 50 % av grundbidraget per elevvecka räcker i praktiken endast till att täcka mellan 20 och 70 % av det belopp som de aktuella folkhögskolorna teoretiskt skulle ha som särskild musikresurs, dvs. tilläggsbidraget motsvarar för närvarande endast 10–35 % av grundbidraget. SÖ finner det avslutningsvis angeläget att den finansiering ur kyrkofonden som antyds i propositionen kommer till stånd.

Utskottet har tidigare fört ett resonemang om dimensionering och lokalisering, varvid frågan om det statliga stödet till den sammanhållna kantorsutbildningen berördes. Utöver vad som redan anförts om omfördelning och eventuell ökning av bidragen ur kyrkofonden anser utskottet att det av olika skäl inte är vare sig önskvärt eller möjligt för riksdagen att fastlägga någon enhetlig princip för det statliga stödet till olika utbildningsanordnare. Riksdagen bör således avslå motionerna 1987/88:Kr25 yrkande 5 och 1987/88:Kr28 yrkande 3.

Utbildning av organister

I propositionen föreslås att UHÄ bör ges i uppdrag att i samråd med bl.a. SÖ se över inriktning och uppläggning av högskoleutbildningen av organister (kyrkomusikerlinjen om 160 poäng). Syftet med översynen bör vara att inom den nuvarande utbildningstiden och med bibehållen musikalisk standard ge en pedagogisk förberedelse för fyllnadstjänst såväl i det allmänna skolväsendet som i den kommunala musikskolan.

I motion 1987/88:Kr27 yrkande 3 delvis anfördes att riksdagen bör uttala sig för denna översyn.

Utskottet anser inte att något särskilt uttalande behöver göras av riksdagen i denna fråga, varför riksdagen bör avslå motion 1987/88:Kr27 yrkande 3.

Utskottet har ingen erinran mot vad som i propositionen anförs om att kyrkans egna organ bör ha ansvaret för övrig kyrkomusikalisk utbildning.

Behörighetskraven för kyrkomusiker

I det i propositionen framlagda lagförslaget regleras behörighetskraven för kyrkomusiker i 8 och 9 §§. För behörighet till tjänst som kyrkomusiker skall även i fortsättningen normalt krävas behörighet motsvarande dagens högre och lägre kyrkomusikerutbildning.

I motion 1987/88:Kr27 yrkande 1 delvis föreslås vissa ändringar och kompletteringar i de berörda paragraferna.

Behörighetskrav för tjänst som organist

I propositionen föreslås följande behörighetskrav för tjänst som organist:

8 § Behörig att anställas på en tjänst som organist är den som har avlagt högskoleexamen på kyrkomusikerlinjen.

Följande lydelse föreslås i motion 1987/88:Kr27 för 8 § (tillägget har kursiverats):

8 § Behörig att anställas på en tjänst som organist är den som har avlagt högskoleexamen *med 160 poäng* på kyrkomusikerlinjen.

Utskottet delar UHÄ:s bedömning att "högskoleexamen på kyrkomusikerlinjen" är en väl definierad examensbenämning som anges med poängtal i utbildningsbeviset, varför angivande av poängtalet i lagtexten inte är nödvändigt. Den i propositionen föreslagna lagtexten har dessutom fördelen att inte kräva någon lagändring vid en eventuell framtida ändring av utbildningstidens längd på kyrkomusikerlinjen. Utskottet anser att yrkande 1 i motion 1987/88:Kr27 bör avslås i denna del.

Behörighetskrav för tjänst som kantor

I propositionen föreslås följande behörighetskrav för tjänst som kantor:

- 9 § Behörig att anställas på en tjänst som kantor är
1. den som avlagt organist- och kantorsexamen och som med godkänt vitsord har genomgått pedagogisk kurs för kantorer,
 2. den som har avlagt högskoleexamen för musiklejare med kyrkomusikaliskt tillval samt
 3. den som är behörig att anställas som organist.

Följande lydelse föreslås i motion 1987/88:Kr27 för 9 § (tillägg och ändringar har kursiverats):

- 9 § Behörig att anställas på en tjänst som kantor är
1. den som avlagt organist- och kantorsexamen och *antingen*
 - a) med godkänt vitsord har genomgått *den* pedagogiska kursen för kantorer *eller*
 - b) avlagt musiklejarexamen,

2. den som avlagt högskoleexamen för musklärare med *särskild kurs i kyrkomusik som tillval* samt

3. den som är behörig att anställas *på tjänst* som organist.

Motionärerna anför som skäl för det under punkt 1 i 9 § föreslagna tillägget att det är fel att musiker med väsentligt mer omfattande musikpedagogisk utbildning än vad som ingår i kantorsutbildningen skall vara hänvisade till dispens enligt 10 § i lagförslaget.

Utskottet anser för sin del i denna fråga att lagförslagets text under 9 § 1 i propositionen är vilseledande. Den föreslagna formuleringen ger nämligen intrycket av att kursen för organist- och kantorsexamen liksom den pedagogiska kursen skulle finnas kvar som fristående kurser också i framtiden. Som framgår av vad utskottet tidigare anfört ersätts dessa kurser av en *sammanhållen* kantorsutbildning. Det lämpliga i att behålla de två tidigare använda examensbenämningarna för att beteckna de examina som avslutar den sammanhållna utbildningen kan i nuvarande läge ifrågasättas. Utskottet föreslår därför att begreppet kantorsexamen införs i lagen som ett sammanfattande, lättbegripligt begrepp för de aktuella examina (organist- och kantorsexamen samt pedagogisk examen för kyrkokantorer). En sådan benämning återspeglar den föreslagna utbildningsvägen.

I framtiden kommer således inte möjligheten att finnas att delta i fristående kurs som leder till organist- och kantorsexamen. Den naturliga studiegången för en musklärare blir i stället att komplettera sin musklärarexamen med den tillvalskurs i kyrkomusik som tas upp i 9 § 2. De enda musklärare som därmed skulle riskera att bli hänvisade till dispensinstitutet är de som redan har genomgått organist- och kantorsexamen. Dessas musikpedagogiska kompetens är tillräcklig, vilket bekräftas i UHÅ:s remissvar, men det förhållandevis lilla antal personer detta gäller bör enligt utskottets mening inte förhindra att den av utskottet föreslagna förenklingen i fråga om examensbegreppet genomförs. Utskottet föreslår således att motion 1987/88:Kr27 yrkande 1 avslås även i denna del och att 9 § 1 rörande behörighetsvillkor i lag om kyrkomusiken i svenska kyrkan ges följande lydelse:

9 § Behörig att anställas på en tjänst som kantor är

1. den som har avlagt kantorsexamen,

Det ankommer på regeringen att göra erforderliga förändringar i berörd regeringsförordning (SFS 1971:195).

Den som avlagt examina enligt äldre bestämmelser skall självfallet vara behörig till tjänst som kantor även fortsättningsvis (jfr övergångsbestämmelserna i propositionen).

De ändringar av enbart språklig karaktär som föreslås i punkterna 2 och 3 av motionärerna bör enligt utskottets uppfattning avstyrkas.

Ikraftträdande

Slutligen vill utskottet fästa kulturutskottets uppmärksamhet på SÖ:s synpunkter med anledning av att lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1990. Enligt SÖ har de problem som uppstår vid avvecklingen av skolkanorstjänsterna underskattats i propositionen. SÖ anser att avvecklingen av

skolkantorstjänsterna måste göras i samband med planeringen inför ett nytt läsår, dvs. antingen den 1 juli 1989 eller den 1 juli 1990. .

Utskottet delar SÖ:s bedömning att det vore olyckligt om avvecklingen av skolkantorstjänsterna inte skulle kunna samordnas med det sedvanliga planeringsarbetet i skolorna. Då skolkantorstjänsternas avveckling sammanhänger med den totala tjänsteorganisationen för kyrkomusiker föreslår utskottet att kulturutskottet överväger att senarelägga lagens ikraftträdande till den 1 juli 1990.

Sammanfattning

Med hänvisning till det anförda föreslår utbildningsutskottet att kulturutskottet hemställer att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub327, 1987/88:Ub599, 1987/88:Kr25 yrkandena 4 och 5, 1987/88:Kr27 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Ub28 yrkande 3 och 1987/88:Kr29 utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:144 under avsnittet 2.11.

Vidare föreslås att kulturutskottet hemställer att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr27 yrkande 1 delvis antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om kyrkomusiken i svenska kyrkan med den ändring av 9 § 1 som utbildningsutskottet föreslagit.

Slutligen föreslås att kulturutskottet överväger att, av hänsyn till avvecklingen av skolkantorstjänsterna, låta den föreslagna lagen träda i kraft först den 1 juli 1990.

Stockholm den 10 november 1988

På utbildningsutskottets vägnar

Larz Johansson

Närvarande: Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson (c), Björn Samuelson (vpk), Eva Goës (mp), Marita Bengtsson (s), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ingegerd Wärnersson (s), Jan Björkman (s), Isa Halvarsson (fp) och Eva Johansson (s).

Avvikande mening

1988/89:UbU1y

Ann-Cathrine Haglund, Göran Allmér, Birger Hagård (alla m), Carl-Johan Wilson och Isa Halvarsson (båda fp) anser

att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet har" och slutar med "1987/88:Kr28 yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare fört ett resonemang om dimensionering och lokalisering, varvid frågan om det statliga stödet till den sammanhållna kantorsutbildningen berördes. Utöver vad som redan anförts om omfördelning och eventuell ökning av bidragen ur kyrkofonden vill utskottet understryka vikten av att olika utbildningsanstalter behandlas på ett likvärdigt sätt vad gäller statligt stöd, varvid stödet till Sköndalsinstitutet särskilt bör beaktas. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr28 yrkande 3 och med anledning av motion 1987/88:Kr25 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.